

Dosya taybetî

Sunetkirina keçan li Herêma Kurdistanê -2-

Amadekar:
Gabar Çiyan / Zarathustra News

Pêşgotin

Sunetkirina keçan, girêdan û kontrolkirina hîsên jinantiyê ye. Ji baweriya dîtina jinê, weke mal û navgînek kêfxweşiyê, tê. Encamên pêşerojê nayê hizirkirin. Nexweşiyên bedenî û rûhî nayên hesab kirin. Xeyal û evîndariya jinan nabe cihê lêpîrsînê...

Em ê bi vê dosya taybetî rastiya sunetkirina keçan li Herêma Kurdistanê bînine holê. Istatîstîkên li ser herêmê, dîtina kesên bûne qûrban û pisporên pîrsê bikin mijara xwe. Armanca ew e ku, rastiya li Kurdistanê bê dîtin. Rê li ber girtin ku, ev nexweşî û hovîtî derbasî perçeyên din nebe. Ji Hikumeta Herêma Kurdistanê bixwazin ku, rê li ber sunetkirina keçan bigire. Komîsyonek çavdêr ava bike. Birîna jinên birîndar derman bibe. Qesabên keçên biçûk bi hişkî ceze bike.

Di beşê 2:em de, em ê hevpeyvînên bi rêvebirên dezgeha navnetewî "**WADI e.V. - Verband für Krisenhilfe und solidarische Entwicklungszusammenarbeit**" pêşkêşî we bikin. Wadi ji bo mafên jin û zarokan, başkirina rewşa zindaniyan li Kurdistanê karên giring dike. Her wisa bi îstatîstîk, "mobile team"ên jin û çalakiyên wan li ser pîrsgirêka sunetkirina keçan li Herêma Kurdistanê jî, tê nasîn.

Navenda Wadiyê li Frankfurt a Elmanyayê ye. Navendên wê yên xebatê pir in. Me xwe gehand navendên Wadiyê li Ewropa û Kurdistanê. Dostê hêja û rêvebirê Wadiyê birêz Thomas v. der Osten-Sacken bi germî nêzî me bû. Birêz Arvid Vormann ji me re bû alîkar. Ji Silêmaniyê hêja Suad Evdirehman li ser gelek pîrsan zaniyariyên giranbuha da me, me ronî kir.

Ji bo dostaniya rêvebirên Wadiyê, xebat, nêzîkbûn û hevkarîya wan gelekî spas. Em bi xebatên we serbilind in.

Wadi:

Tunekirina sunetê ji Kurdistanê dê wext bigire

- Ji kerema xwe re li ser Dezgeha Wadi û armanca wê me ronî bike...

Wadi di sala 1991 de bi beşdarbûna gelek kesan, di dema buyera Xelîçê, bi beşdarbûna projeyan li Iraqê û başûrê Kurdistanê, ava bûbû. Thomas yek ji wan kesên beşdar bû. Wê demê xwendevan bû û li başûrê Iraqê ji bo "Christian Relief Projekt" dixebitî. Ew bû şahidê rastiya hişkiya li welatî û li aliyê din mecalên guhertinê jî li wir didît. Mecalên guhertin û pêşketinê bêhtir li Herêma Kurdistanê hebû û Wadi li wir di 1993 an de projeya pêşî da dest pê kirin.

Wadi wê demê de li gorî armancên gavbigav pêş ket. Wisa hatibû hizirkirin ku, li Rojhilata Navîn û Ewropayê karê polîtîk di gel alîkariya pratîk bihata rêvebirin. Wadi, polîtîka Elmanya ya li hemberî penaberên ji Iraq û rojhilata navîn jî bi hişkî rexne dikir.

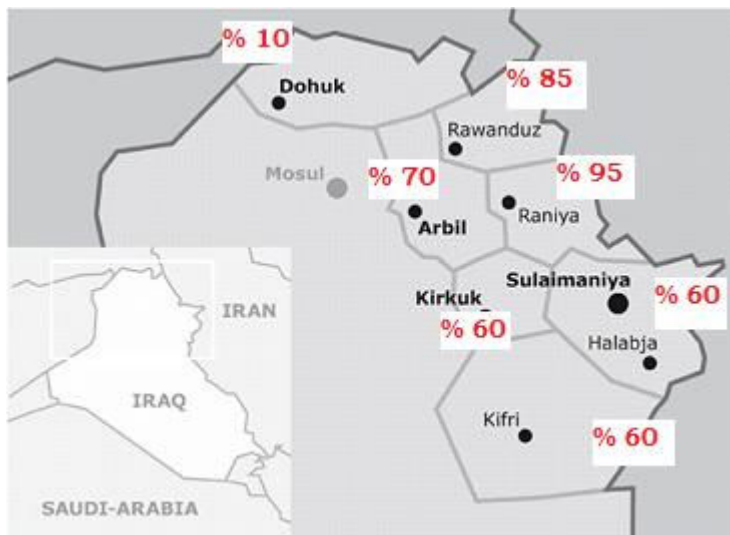
Wadi ji bo pêşketina demokrasî û aşitiyê li Rojhilata Navîn ku herêma dîktatorên xwe gelek in, dixebite. Li gorî xebatkarên Wadi, civata ku xebatên xwe eşkere û vekirî be, ew ji bo qonaxa pêşxistina demokrasiyê xwedî rola mezîn e. Ji bo guhertina civatê armancek Wadi heye: Piştgiriya kesên bindest û bûna dengê wan. Wadi giraniya xebata xwe dide jin, zarok û girtiyan.

Wadi di 16 salên dawiyê de alîkariya jinên birîndarên lêxistin û hişkiyê kir. Destê xwe dirêjî wan jinan kir ew ji ber pirsên namûsê di bin tehdîdê de bûn. Wadi mecalên xwe fêrkirina xwendinê û kursên perwerdeya meslekî ji bo jinan organîze dike. Wadi ji bo destpêkirina weşanên radyoyî alîkarî pêşkêş kir.

Wadi 2004 an de buyera sunetkirina keçan li Kurdistanê derêxist holê. Ji wê demê heta nuha ji jiholêrakirina wê piralî dixebite: Destpêkirina kampanyek eşkere li dijî sunetkirina keçan. Kampanyek polîtîk ji bo ku parlamento bi qanûnekî sunetkirina keçan qedexe bike û weke sunetkirinê weke suc îlan bike. Em bi alîkariya Mobîl Teama Wadi giraniyê bidin belavkirina zaniyariyê û perwerdê.

- Hejmara keçên li Herêma Kurdistanê tîna sunetkirinê çiqas in?

Li ser hejmara sunetkirina keçan di destê me nexşeyek heye. Nexşe li gorî kêmbûn û zêdebûna buyerên sunetkirinê aktîf e, tê nûkirin. Kesên bixwazin dikarin di malpera www.stopfgmkurdistan.org ê de pêşketinê bişopînin.

- Rêya lêgirtinê û çareseriyê rawestandina sunetkirina keçan li Kurdistanê çiyê?

Pirsek baş e. Em gelekî bi erênî nêzî pirsê dibin, lê dinêrin. Xebata çend salan ji nuha ve dest pê kiriye ku fêkî bide me. Di 2004 an de, dema me, qala xebata li dijî sunetkirina keçan dikir, ji me re dihate gotin ku, em dikarin ji ber pirsê bêne kûştin. Lê civata Kurdan nîşan dan ku ew têra xwe tê gihçtî ne û dikarin vê pirsgerêkê çareser bikin. Nuha gelek kes di medyayê de niqasha pirsê dikin. Hikumeta Herêma jî eleqatek nêz nîşan da ku ew dixwazin pirsê çareser bikin. Li gorî raporên Mobîl Teama, gelek gund piştî perwerdeyê nema keçan sunet dikin.

Îro bi saya medyayê gelek rûniştvanên gundan zanin ku sunetkirina keçan dibe sedema seqetkirina wan. Lewma jî piştgiriya xelkê bo me zêde dibe û Gelê Kurd xwe amade dibîne ku sunetkirina keçan bi cî û li dawiya xwe bihêle.

Lê (ji bo rawestandina sunetkirinê) rêyek dirêj li pêşiya mirovî heye. Mirov hêvî dike ku Hikumeta Herêma beşek ji bersiyartiyê hilgire ser milê xwe û şerê li dijî sunetkirinê bi xwe bike.

Suad Evdirehman: Ji ber sunetkirinê li Kurdistanê % 60 jin û keç seqet bûne

- Suad Evdirehman kî ye? Hûn bi çi karî dadikevin?

Suad li bajarê Silêymaniyê bi dezgeha Wadi re dixebite û li wir rêvebiriya projeyên jinan dike. Xwedî tecrube ye û tecrubeya wê ya bi salan piştî xwe dide xebata bi jinên li gund û bajaran.

Wadi yek ji wan insiyatîfgeraye ku kampanya li dijî sunetkirina keçan li Kurdistanê "StoppFGM" daye destpêkirin. Suad ji wê demê heta nuha bi xurtî li dijî sunetkirina keçan dixebite.

- We çima kampanya "StoppFGM" da destpêkirin?

Di sala 2004 an de, komek me ku jinan pêk dihat derêxist holê ku sunetkirina keçan li Kurdistanê, cihê germiyanê pêş dikeve, belav dibe. Lê di destê me de li ser berfirehiya pirsê zaniyarî tune bû. Me biryar da ku kampanyayê bi hev re bidin destpêkirin.

Îro, piştgiriya kampanya me di nava kurd û çandên din de zêdetir dibe. Dezgehên netewî û navnetewî li ser pirsê kurtir dibin...

- Pirsê sunetkirina keçan li Kurdistanê pir ciddî ye, an na? Hêviyên we ji Hikumeta Herêma Kurdistanê çi ne?

Belê pirs têra xwe ciddî ye. Ji ber sunetkirinê ji % 60 keç û jin seqet bûne. Îro jî gelek jin û keç seqet dimînin.

Em li benda wê ne ku, Hikumeta Herêma Kurdistanê pirsê sunetkirina keçan ciddî bigire û li dijî wê raweste. Divê pirs were rojeva Parlementoya Kurdistanê û parlemento qanûnekî ku sunetkirina keçan qedexe bike, derxîne.

Li dijî sunetkirina keçan li Kurdistanê, pêwîstiya me bi piştgiriya heye. Em li benda wê ne ku, hemû kes û dezgehên fermî û ne resmî li dijî vê metoda barbarî dengên xwe bi me re bilind bikin.

Li gorî Stopfgmkurdistan rewşa Kurdistanê

Stopfgmkurdistan: Sunetkirina keçan suc e ne çand e

FGM tê wateya sunetkirina keç û jinan. Di dema sunetkirinê de, ji organên wan yê cinsî, cihê herî hesas "klitorîs" (zimanê biçûk) tê jêkirin. Bi jêkirinê, zewqa wan ya cinsî tê korkirin. Da ku keçbûna wan, anku namûsa wan heta dema zewacê bê parastin.

Piştî sunetkirinê, gelek aliyên neyênî û pir xirab pêk tê. Beşek ji keçan di nava xwîna de dimînin, brînên wan mîkrop digire û dimrin. Rûhê hinekan ji wan birîndar dibe. Herdu alî jî demek dirêj, pêşerojê, di dema zewacê û hemîlebûna wan de bi problemên mezin tene hemberî hev.

Sunetkirina keçan û xetera mirinê

Keçên biçûk ku emrê wan 4 û 12 an de ne tene sunetkin. Li cihên ne eşkere operasyonên sunetê dibin. Organ nayê pûçkirin. Aletên sunetê, cilêt û cuzan nayên kelandin û bi mîkroban barkirî ne. Keç tê tazîkirin, li ser çoka pîra wê û bi alîkariya kesên

li wir tê girtin, girêdan anjî kontrolkirin. Zimanê organê tê jêkirin. Keç di nava gola xwîne de dimîne. Jibo ku herikandina xwîne bê rawestandî, xweliyê bikar dihênin. Gelek caran keça biçûk li ser qalibên qeşayê (buz-ice) rûdine...

Piştî sunetkirinê gelek keç dimrin. Yê namirin jî hetanî dawiya emrê xwe şerê nexweşiyên rûhî (psîkolojîk) dikin, anjî bi nexweşiyên din re dijîn.

Jinên ku bi rêya "mobile team" dixebitin û hevkarên Wadi ne di sala 2004 an de qala pêkhatina sunetkirina keçan li aliyê Germiyanê, ku dikeve başûrê Silêmaniyê kirin. Kurbûnên li ser pirsê derêxist hole ku, gelek jin ji ber sunetkirinê seqet mane. Mobile Team jibo ronîkirina pirsê li herêma, bi 1500 jin û keçên ciwan re qise kir, hevpeyvîn pêkanîn. 907 kes ji wan bûbûn qûrban û hatibûn sunetkirin. Paşê li Erbilê lêkolînek pêk hat. Derket hole ku ji 440 jinan, 380 ê hatine sunetkirin.

Jibo ku rewşa jinan li başûrê Kurdistanê bi giştî derkeve hole dezgeha Wadi di 2007 an de dest bi lêkolînek fireh kir. Ji dever û malbatên cewaz, zêdeyî 1800 jinan re rûniştin û li wan guhdarî kirin. Zaniyariyên destpêkê wisa nîşan didin ku sunetkirina keçan û jinan pir zêde ye. Li hinek deveran ji % 60 û li deverên din % 100 hatine sunetkirin. Tenê li Duhokê kêma, ji % 10 e.

Encama li herêma Pişder û Raniyayê wêneyek dramatîk li ser rewşa nîşanî mirov dike. Ji Adarê hetanî dawiya tebaxa 2008 an, li 50 gundan û 25 dibistanên keçan 115 serdan pêk hatin. Li Raniya bi 2952 jin û keçan re hate qisekirin. Ji wan jin û keçan 2810 kes ji ber sunetkirinê, brîndar û seqet mabûn. Anku ji % 95 bûbûn qûrbana sunetbûnê.

Kêmbûna zaniyariyê rê ji sunetkirinê vedike

Li Herêma, mîna gelek pirsên cinsiyetê, sunetkirina keçan jî pirsê tabu ye. Êşa jinê bi bêdengkirinê hatiye fetisandin /sînorkirin. Seqetbûn û êşên sunetê ji aliyê rûniştvanên herêma ve weke pirsê girêk nayê dîtin. Ronîkirina rûniştvanan û jinan li ser pirsê karekî pir girîng e.

Nezanî û kêmbûna zaniyariyê rê vedike ku sunet bibin. Li gorî hinekan sînorkirina nexweşî û mîkrobiyan karekî dijwar e. Beşek jî pê bawer in ku sunetbûyî jibo musulmanan ferz e û dive bibe.

Berdewamî û nerawestandina sunetkirinê piştî xwe dide nêrîna li jinê. Jin bi giştî weke mal, û mulkên mêr dihejmêrin. Jinên serbixwe, û keçên zana xwe weke kesekî serbixwe dibînin. Pêwîstiyên xwe baş zanin û hîsên xwe teslîmî çî kesan nakin. Kesên wisa ne hêsan e ku ji wan re bibin qûrban.

Çavkanî jibo zaniyariyê: <http://www.wadinet.de/index.php>,
<http://www.stopfgmkurdistan.org/>

EuroKurd Human Rights – www.eurokurd.net